

Blahopřejeme k životnímu jubileu prof. Květinovi

Jan Solich

19. května 2010 oslavil v plném pracovním vědeckém i pedagogickém pracovním nasazení osmdesátku nejen u nás doma, ale i mezinárodně známý a odborně uznávaný **prof. RNDr. Dr.h.c. Jaroslav Květina, DrSc.**, farmaceut-farmakolog, vědecký pracovník, vysokoškolský profesor a první dlouholetý děkan Farmaceutické fakulty Univerzity Karlovy, zakladatel klinické farmacie u nás atd. Jeho dlouholetá práce, která stále pokračuje, byla a bude jistě hodnocena v odborném tisku nejen u nás, ale i v zahraničí a také na připravovaných farmakologických dnech. Považuje i my nejen za povinnost, ale i za čest toto životní jubileum vzpomenout, a panu profesorovi popřát.

Klin Farmakol Farm 2010; 24(3): 164–165

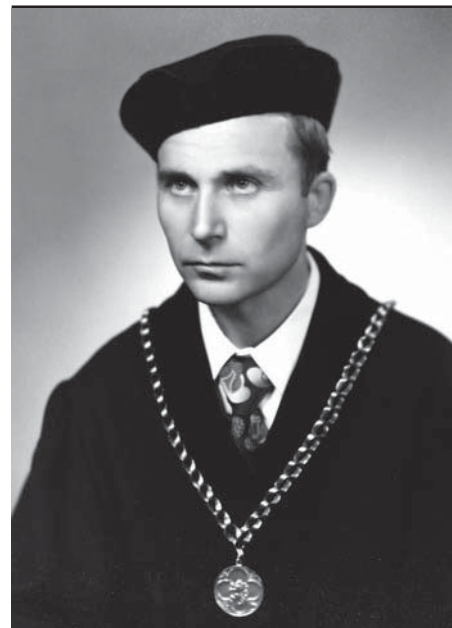
Profesor Květina je sice „Pražák“, většinu svého vědeckého života (55 let) však věnoval Hradci Králové: asistentem na královéhradecké lékařské fakultě se stal 1. února 1955, děkanem na královéhradecké farmaceutické fakultě v září 1969, ředitelem královéhradeckého akademického Ústavu experimentální biofarmacie v lednu 1985. Je uznávanou vědeckou osobností, a to jak v užších odborných kruzích, tak i v širších souvislostech (více jak tři desítky let je uváděn v celosvětových encyklopediích). Jeho výjimečnost je nejen v rozsáhlém vědeckém díle (řady významných lékových objevů, výzkumných priorit, autorství monografií, téměř 300 vědeckých publikací, přes 20 vysokoškolských učebnic), ale i v tom, že je iniciátorem a budovatelem dvou vědeckých institucí (královéhradecké farmaceutické fakulty a královéhradeckého akademického Ústavu experimentální biofarmacie) a jedním z uznávaných evropských zakladatelů farmakologické vědní a praktické sub-disciplíny „klinické farmacie“.

Ze životopisů doposud publikovaných při jeho životních jubileích v odborném tisku (Časopis lékařů českých, Československá Farmacie, Farmaceutický obzor, Časopis lékárníků českých, Pharmacology International a desítek dalších) lze vystopovat, že se sice narodil na venkově na Podřipsku, kde byl jeho dědeček řídícím učitelem, mládí však prožil v Praze-Spořilově. Byl předválečným a ilegálním válečným skautem (za činnost v odboji byl vyznamenán junáckým válečným křížem „Za vlast“). Skautský altruismus, střídmost a smysl pro pravdivost poznamenaly pak celý jeho život. Začátky jeho vědecké kariéry se datují do období vysokoškolských studií (1949–1953), kdy byl studentskou vědeckou silou a pomocným asistentem ve farmakologickém ústavu pražské lékařské fakulty (u legendy mezinárodní farmakologie profesorky Heleny Raškové). Přesto že měl trvalé vědecké místo na Karlově univerzitě, tehdejší direktivní umístěnkové řízení ministerstva zdravotnictví

ho po promoci v roce 1953 z kádrových důvodů poslalo do zdravotnického terénu – lékárny na Ostravsko. V roce 1954 zvítězil v konkurzním řízení na místo civilního (nevojenského) odborného asistenta katedry farmakologie tehdejší hradecké Vojenské lékařské akademie, trvalo však dalších více než šest měsíců než se podařilo „kádrové veto“ zlomit a nástup na hradeckou farmakologii uskutečnit. Od té doby zůstal hradecké vědě věren, přestože v dalších životních periodách měl řadu nabídek přejít natrvalo buď na pražská anebo na zahraniční univerzitní pracoviště.

Během svého působení na hradecké lékařské fakultě obhájil v roce 1963 dizertaci a získal titul kandidáta lékařských věd, v roce 1966 se pak habilitoval docentem. Ve stejném roce vyhrál mezinárodní konkurz na vědecký studijní pobyt v proslulém farmakologickém výzkumném ústavu „Mario Negri“ v italském Miláně. V zahraničí strávil dva a půl roku (z toho dvě léta ve zmíněném milánském ústavu a půl roku jako hostující profesor na Nihon univerzitě v japonském Tokiu). Zavedl tam a na dalších předklinických italských, švýcarských a francouzských výzkumných pracovištích jím vypracovanou originální metodu izolovaných perfundovaných jater (později i ledvin a střev), která umožňuje analyzovat mechanismy osudu léčiv v organismu. Po návratu na hradeckou lékařskou fakultu (na jaře 1969) byl požádán, aby se zapojil do snah o znovuoobnovení českého farmaceutického vysokého školství. Díky velkorysým existenčním nabídkám Hradce Králové (za kterými stálo intenzivní jednání nejen hradecké lékařské fakulty iniciované Květinou, ale i nemalý vliv Farmaceutické společnosti) bylo vládní rozhodnutí umístit nově vznikající farmaceutickou fakultu do východních Čech jednoznačné. Praha tak sice ztratila šanci po znovuoobnovení farmaceutického vysokého školství, určitým zadostiučiněním však bylo přijetí nové fakulty do lůna Karlovy univerzity. To, že do fakultního čela byl od počátku postaven Jaroslav Květina, nebyla náhoda, stála

Obrázek 1. Pan profesor Květina v taláru děkana FaFUK

za ním jeho dosavadní univerzitní kariéra a tím důvěra jeho přátel v pražském rektorském kolegiu (profesorů Zdeňka Dienstbiera, Josefa Houšťka, Oldřicha Starého) a podpora tehdejších nestorů české farmacie (konkrétně profesorů Eduarda Skarnitzla a Stanislava Škramovského, docentů Bohuslava a Miloše Melicharových). Byl tak v dlouhodobé historii Karlovy univerzity jedním z nejmladších a nejdéle působících děkanů (do této funkce byl opakovaně volen po dobu 20ti let). Je jeho zásluhou, že se v našem farmaceutickém studiu dovršilo vyrovnání biologicko-medicínských disciplín s tradičně vysokou úrovní oborů chemických, botanických a technologických a je především Květinovou zásluhou, že si hradecká farmaceutická fakulta přes své budování na „zelené louce“ velmi brzy vydobyla jedno z čelných míst mezi univerzitními institucemi nejen v Československu, ale i mezinárodně. Přispěla k tomu samozřejmě i řada zkušených učitelů, získaných jak z Brna a Bratislavy, tak z Prahy, kteří na novou fakultu

přešli a kterým Hradec zajistil osobní zázemí (včetně poskytnutí – tehdy úzkoprofilových – bytových možností).

Přes úsilí (v tehdejších podmínkách zvláště nesnadné) zajišťovat a vytvořit životaschopné fakultní ústavy sám osobně dále jak pedagogicky tak vědecky působil, takže vytvořil vlastní uznávanou vědeckou školu, zaměřenou na racionalizace přenosu výzkumných farmakologických poznatků z předklinických pokusů směrem ke klinické farmakoterapii. Výsledky této jeho výzkumné etapy vyšly monograficky v roce 1975 a byly podkladem obhajoby pro získání titulu doktora lékařských věd. Ve stejném roce se stal po jmenovacím řízení univerzitním profesorem (absolvoval ho na pražské lékařské fakultě). Dalším Květinovým významným počinem bylo vytvoření nové vědní, didaktické a zdravotnické sub-disciplíny „klinické farmacie“. Je označován za jednoho z „otců zakladatelů“ tohoto perspektivního směru v celoevropském kontextu (v tomto smyslu je uváděn jak v evropských, tak v amerických encyklopediích jako významná osobnost českého zdravotnictví).

Uznáním jeho vědeckého díla bylo zvolení akademikem Československé akademie věd (byl tak po kardiochirurgovi profesoru Janu Bedrnovi a po neurochirurgovi profesoru Rudolfovi Petrovi třetím a posledním východěchem, kterému se této pocty ze strany tehdejší naší nejvýznamnější vědecké instituce dostalo). Díky jeho autoritě v Akademii věd se mu v roce 1985 podařilo založit první a dosud jediný akademický ústav ve východních Čechách, „Ústav experimentální biofarmacie“, jehož se stal nejprve externím a od roku 1990 interním, ředitelem. Podle vzoru zahraničních experimentálních vědeckých společenství se mu pak v roce 1993 podařilo přetransfor-

movat tuto instituci v „Ústav experimentální biofarmacie jako společné výzkumné pracoviště Akademie věd ČR a farmaceutického průmyslového podniku (PRO. MED. CS Praha)“. Na tomto ústavu, kde byl ředitelem až do roku 2007, zkoumá dodnes. V posledním desetiletí – jak vyplývá z jeho publikačního spektra – převažují spolupráce s klinickými týmy při využívání neinvazivních diagnostických technik (například kapslové mikrokamery, laserové mikroskopie, elektrogastrografie) v předklinických výzkumech gastroenterologické farmakokinetiky. Vrátil se tak do královéhradecké klinické atmosféry z přelomu padesátých a šedesátých let minulého století, kterou prožíval při prvních operacích s mimořádným oběhem v zákulisí týmu kardiochirurga profesora Jaroslava Procházky (jak je o ní zmínováno v Procházkových posmrtně vydaných vzpomínkových glosách a na kterou i sám rád vzpomíná). Přes svůj „důchodový věk“ neopustil ani své „profesorské řemeslo“, trvale a pravidelně přednáší farmakologii na brněnské farmaceutické fakultě (prakticky od jejího vzniku v roce 1991). Z řady dalších soudobých aktivit je možno jmenovat více než desetiletou funkci prvního místopředsedy České farmakologické společnosti, jeho předsednictví České toxikologické sekce, členství ve výboru Evropské farmakokinetické společnosti, členství ve vědeckých radách královéhradecké lékařské fakulty, královéhradecké farmaceutické fakulty a brněnské Veterinární a farmaceutické univerzity. Jeho osobité vynikající didaktické přístupy a altruismus se tradují nejen mezi generacemi farmaceutických absolventů ale i lékařů, vyšlých z královéhradecké medicíny.

Kromě spontánních projevů úcty se profesoru Květinovi dostalo a dostává i řada formálních vysokých ocenění: v roce 2000 byl vyznamenán

čestným doktorátem VFU (veterinární a farmaceutické univerzity), ve stejném roce čestným titulem „emeritní profesor Karlovy Univerzity“, v roce 2005 byl zvolen členem České lékařské akademie (kromě královéhradeckého psychiatra prof. Jana Libigera je dosud jediným členem z východočeského regionu). Je čestným členem řady institucí (např. České lékařské společnosti J. E. Purkyně, České farmakologické společnosti, České farmaceutické společnosti, České lékárnické komory, Slovenské farmaceutické společnosti, Francouzské farmakologické společnosti, Italské lékárnické asociace) a nositelem desítek čestných medailí našich a evropských univerzit a fakult (např. Univerzity Karlovy, Univerzity Komenského, Univerzity v Padově, ve Wroclawi aj.). O jeho proslulosti svědčí i pozvání mezi významné osobnosti Karlovy univerzity, aby zveřejnil své životní krédo v tradičním pražském křesle u Fausta (záznamy z tohoto jeho vyznání vyšly v 2005 knižně mezi dalšími celebritami).

Co shrnout na závěr. Není jistě mnoho těch, kteří se mohou vykázat tak bohatým a úspěšným odborným životem. Přes své úspěchy nezapomínal na svoji původní farmaceutickou erudici, byl vždy blízko nejen svým žákům, ale i celospolečenskému dění. Vedle domácí a zahraniční reprezentace na odborných kongresech vždy ochotně (a s nemalým úspěchem) vystupoval ve farmaceutickém terénu anebo úspěšně i na seminářích seniorů.

Děkujeme a hlavně přejeme nejen radost z vykonané práce, ale také další úspěchy v milovaném oboru a i dostatek pohody jak v kruhu vlastní rodiny, tak mezi přáteli.

*Redakční rada a redakce časopisu
Klinická farmakologie a farmacie
podle materiálu
prof. Dr. PhMr. J. Solicha, CSc.*